

משה חיים פלח

- בשיטת הרי"ף בדינא דהגדילו יכולין למחות.....1
 בענין קלב"מ בקנס.....4
 בענין מונסת שטר חוב לבעלה.....6
 בענין הכשר בשחיטה.....8

בשיטת הרי"ף בדינא דהגדילו יכולין למחות

יכולין למחות ולא ידעתי על מה אלא אם כן הוא מפרש בדברי רב יוסף בגר שנתגיירו בניו עמו אבל לרצ הונא דאמר גר קטן מטבילין אותו על דעת ז"ד אם צא להתגייר והטבילוהו על דעת ז"ד אינו יכול למחות שא"כ מה כח ז"ד יפה ואינו מתחוויר עכ"ל, ומבואר דהרי"ף מפרש דינא דרי"י דהגדילו יכולין למחות בגר שנתגיירו בניו וצנתיו עמו דוקא, דליכא בזה משום כח בית דין, אך בגר שהטבילוהו בית דין אמרינן מה כח בית דין יפה.

והנה בדברי הגמ' היה מקום לפרש דליכא חילוק בעיקרא דדינא בין גר שנתגיירו בניו וצנתיו עמו לבין גר דמטבילין אותו על דעת בית דין, אלא דדחי' דדילמא דוקא בנתגיירו בניו וצנתיו עמו הוי זכות משום דניחא לכו במאי דעביד אצובו, אך בדברי הרמב"ן מבואר דהיכא דמטבילין אותו על דעת בית הוי מכח בית דין, וצנתגיירו בניו

אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין מאי קמ"ל דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא צפניו תנינא זכין לאדם שלא צפניו כו' לימא מסייע ליה בגיורת והשצויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנסתחררו פחותות מצנות שלש שנים ויום אחד מאי לאו דאטבילינהו על דעת בית דין לא הכא במאי עסקינן בגר שנתגיירו בניו וצנתיו עמו דניחא לכו במאי דעביד אצובו, אמר רב יוסף הגדילו יכולין למחות, והנה הרי"ף בסוגין השמיע האי דינא, ותמה בעל המאור (בשנת פ' ר"א דמילה) אמאי לא הביא האי דינא, והרמב"ן צמלחמות שם כתב וז"ל הנה צמסכת יצמות צפ' החולץ כתצה רבינו הגדול ז"ל להא דגר קטן מטבילין אותו על דעת ז"ד וכבר הביע לידי הנוסחא הראשונה בכתב ידו של רבינו ז"ל ונמחקה זו השמועה ממקום עיקרה בכתובות לפי שסמך לו על זו שצפרק החולץ, אבל השמיע מה שאמר רב יוסף ואם הגדילו

ובנותיו עמו אין זה מכה בית דין, אלא מכה אציהן [ויעוין באחר' מש"כ בדעת רש"י ואכמ"ל] וית' עוד להלן.

אולם לריך ביאור מנא ליה להרי"ף לפלוגי בזה, ויתכן דייק לה מדנקט רב יוסף לישנא ד"הגדילו יכולין למחות" בלשון רבים, אלמא דקאי אגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו [וכן מדמייט' למימרא דר"י בתר סייעתא וקמי תיובתא דאציי ורבא, אלמא דלא קאי אעיקר מימרא דרב הונא אלא אהא דדחינן בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו].

אולם נראה לבאר עוד בזה, דהנה לקמן בפרק אלמנה ניזונית (ק א) אמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אציהן בית דין מעמידין להן אפטרופוס ובוררין להם חלק יפה הגדילו יכולין למחות ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות אס כן מה כח בית דין יפה והכי קי"ל כרב נחמן, הרי מבואר דצמקוס דהעמידו בית דין אפטרופוס, אין בכח היתומים למחות משום דאס כן מה כח בית דין יפה, ובצר הרי"ף דהאי דינא נהיג בכל מעשה בית דין, ואף הכא בגר קטן כיון דהעבילוהו על דעת בית דין, לא מלי למימחי ומשום כח בית דין יפה.

אולם הרמב"ן השיג ע"ז דאינו מחוור, ונראה דהרמב"ן אזיל לעעמיה בגדר דין אפטרופוס, דהנה בפרק הניזקין (נב א) יתומין שסמכו אלל בעל הבית או שמינה להן אציהן אפטרופוס חייב לעשר פירותיהם כו' ורמינהו אתם ולא שותפין אתם ולא אריסין אתם ולא אפטרופין ולא התורם את שאינו

שלו אמר רב חסדא לא קשיא כאן להאכיל כאן להניח והתניא האפטרופין תורמין ומעשרין להאכיל ולא להניח כו', ונחלקו הראשונים היאך מלי אפטרופוס לעשר פירות היתומים, דהרמב"ן שס ביאר וז"ל לי נראה שכל מה שעושה האפטרופוס לעוונת יתומים מה שעשה עשוי מן התורה דזכין לאדם שלא בפניו הוא, כדאמרינן צפ' האיש מקדש בלישנא קמא מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנאמר נשיא אחד נשיא אחד והתם קטנים הוו, ואקשינן ותסברא והא זכות הוא חובה הוא דאיכא דניחא ליה צבר ואיכא דניחא ליה בצקעה וכו', הא בזכות ודאי זוכין לו, וצלישנא בתרא אוקימנא מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אציהן שצ"ד מעמידין להן אפטרופוס שנאמר ונשיא אחד וחלוקה גופה מדין זכות הוא שזוכין להם לקטנים בחלוקה זו שלא בפניהם וזכין לאדם שלא בפניו נמי שמעת מינה אלא דמפרש דכה"ג הויא חלוקה זכות, הלכך כל מה שזו חכמים לאפטרופסין לעשות זכות הוא ומעשיהם קיימים מד"ת וכל שאין להם לעשות אין מעשיהם צו כלום עכ"ל, הרי מבואר להדיא בדברי הרמב"ן דדין אפטרופוס אינו אלא מדין זכין דעלמא, ולפ"ז דיתומין שבאו לחלוק דבית דין מעמידין להם אפטרופוס ואס הגדילו יכולין למחות, הכ מחאה הויא ככל מחאה בזכות [צין אי נימא דגדר דין מחאה בזכות היינו משום דהוי גילוי דעת דל"ה זכות לדידיה, וצין אי הוי כח מחאה בזכות].

ולפ"ז נראה לכאורה, דהא דסבר רב נחמן דאס הגדילו יכולין למחות משום דמה

הוי דין צפני"ע, דזכח היתומים לצטל עשיית האפוערופוס דנעשית עצורס [דאף דידו כידס ומכניא עשייתו עצורס, מ"מ אינס מחוייבים להך עשייה לגמרי, ומאז למחות ולצטלה].

ונראה דלדרך זו יש לומר דהא דסזר רז נחמן דאס הגדילו יכולים למחות משום דאס כן מה כח צית דין יפה הוי מעיקרא דדינא, דכיון דצית דין העמידו הך אפוערופוס, אלימא עשייתו לחייב את היתומים לגמרי, ולא מאז למחות צה ולצטלה, ולפ"ז שפיר דימא הרי"ף, דה"נ צגר קטן שהעבילוהו על דעת צית דין, אמרינן דמה כח צית דין יפה ואס הגדיל אין יכול למחות [אלא דכשם דאפוערופוס שחלק נכסי היתומים, משמע דוקא צאפוערופוס שהעמידוהו צית דין אמרינן דאין יכולים למחות משום מה כח צית דין יפה, אך צאפוערופוס שמינהו אצי יתומים, דאין כחו מכח צית דין אלא מכח האצ [דהאצ נמי אית ליה כח אפוערופוס וכדנתצאר לעיל ומכח זה מאז להעמיד אפוערופוס אחר] לא שייך צזה עטמא דכח צית דין, ומודה רז נחמן דאס הגדילו יכולים למחות, ה"נ צגר שנתגיירו צניו וצנותיו עמו, כיון דלא הצית דין מגיירין אותו מכח צית דין, אלא אציו משום דחשיב כאפוערופוס דידיה, וכדנתצאר לעיל, להכי אס הגדילו יכולים למחות].

כח צית דין יפה, לא הוי מעיקרא דדינא, אלא מדרבנן ומשום הפקר צית דין הפקר, דהרי כיון דכל עשיית האפוערופוס אינה אלא מכח זכין, הרי כל דמיחו ליכא דין זכין.

ולחכי הרמז"ן לעטמיה השיג ע"ד הרי"ף דאינו מחוור, דהאי עטמא לא שייך אלא לענין ממון, אך הכא לענין גירות, כיון דמדאורייתא כל דמיחו צטל דין זכין הא לא חיילא בגירות, ול"ש הכא עטמא דמה כח צית דין יפה.

אולם הרשב"א בגיטין (סג) ציאר וז"ל איכא למימר דמדינא תורמין צין להאכיל צין להניח דיד אפוערופוס כיד היתומין אלא כדי שלא יראה כמזלזל צנכסו היתומין שמה לא ידקדקו יפה צדצר אסרו להן לתרוס כדי להניח כיון שאין לורך להן צדצר זה אצל להאכיל העמידוהו אדיניה עכ"ל, ומצואר צדצרי הרשב"א דאין זה מדין זכין, דהרי להניח לא הוי זכות, ואעפ"כ מדינא מהני, אלא עטמא דמילתא כמצואר צלשון הרשב"א משום ד"יד אפוערופוס כיד יתומים" ואיכא דין צפני"ע דאפוערופוס [ונתצאר עוד לעיל].

ולדרך זו הא דאמרינן דאס הגדילו יכולין למחות לא הוי מדין מחאה צכות, דהא כח אפוערופוס לא הוי כלל מדין זכין, אלא

בענין קלב"מ בקנס

דזכו גדר מיטעא דזוגרת מקנס, ולרצי מאיר נתמעטא אף קטנה, דאין החילוק בחומר המעשה, אלא דכיון דהוי קנס לא קנסה תורה אלא צבוה עפין.

ומעתה מצוהר הא דסצירא ליה לרצי מאיר דצקנס ליכא דין קלב"מ, כיון דדין קלב"מ אינו אלא צעונשין, וקנס לא הוי עונש וכדנתצאה.

ולפורי היה נראה להוסיף צזה דרצי מאיר אזיל לטעמיה, דהנה רצי מאיר פליג נמי דליכא פטור קלב"מ אלא צמיתה וממון ולא צמלקות וממון ואף צממון דאינו קנס, ויש לומר דאזיל לטעמיה.

דהנה שיעת הרמב"ם (פ"ז מסנהדרין ה"ו) דהאיסור עלמו צעד אחד יוחזק, ואחר דהוחזק האיסור ע"פ עד אחד מלקין על פיו, ואילו לענין חיוב מיתה מצוהר צסוגיא דקידושין (ג. ד) דלא אמרינן כן, וכן לענין שויה אנפשיה חטיכה דאיסורא משמע צרמב"ם (פ"כ מאיסורי ציאה ה"ג) דמלקין על פיו וכן נקט צצהגר"א (א"ח"ט סי' ג' סק"א) צבוונתו וכ"נ צמ"מ שם, ואילו לענין חיוב מיתה מצוהר להדיא צרמב"ם (פ"א מאיסורי ציאה ה"ג) דאין הורגין על שויה אנפשיה חטיכה דאיסורא, ועמדו האחרו' דמאי שנא.

ותירצו האחרו' דיש לחלק צזה צין חיוב מיתה לצין חיוב מלקות, דחלוק ציסודו גדר חיוב מיתה מחיוב מלקות, ונאמרו

רבה אמר לעולם צטובח על ידי עלמו ורי מאיר לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם אית ליה ושאני בני דחידוש הוא שחידשה תורה צקנס אף על גב דמיקטיל משלם, ונראה צציאור הדצרים, דלאו גזירת הכתוב צעלמא היא, דכיון דקנס חידוש הוא אית ציה פטורא דקלב"מ, אלא ציאור הדצרים הוא, דהנה צעיקר דינא דקלב"מ צבר ציאר הגר"ח (הוצא צצרכ"ש צ"ק סי' ז) דאינו שייך אלא צמלוה הכתובה צתורה, אך צמלוה שאינה כתובה צתורה כגון הלואה וכיו"צ לא שייך פטורא דקלב"מ וציאר שם דנהנה הוי מלוה הכתובה צתורה דיסוד חיובא דנהנה הוי מדין גזלן].

ונראה דסצירא ליה לרצה עוד דדין קלב"מ לא שייך אלא צ"עונש" אך כל חיוב דאינו עונש לא שייך ציה פטורא דקלב"מ.

ומעתה יש לצאר הא דצקנס ליכא פטורא דקלב"מ, דיסוד חיובא דקנס אינו "עונש" אלא "קנס", ויסוד דין קנס היינו כמצוהר לקמן צסוף פירקין (מ"א) הוגא צריה דרב יחושע אמר פלגא ניזקא קנסא קסצר סתם שוררים צחזקת שימור קיימי וצדין הוא דלא לישלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דינינעריה לתוריה, ומצוהר דיסוד דין קנס אינו עונש על המעשה, דאדרבה צדין הוא דלא לשלם כלל, אלא רחמנא קנסיה כדי לכופו מעיקרא לשמור שורו, וכן הוא צכל הקנסות, דאינס חיוב ועונש על ענש המעשה, אלא הקנס אחי למנוע את המעשה וליעיל נתצאר

להכי אמרינן דה"ה דליכא קלב"מ בקנס, דדין קלב"מ אינו אלא צ' עונשין דלא ענשינן ליה בתרי, אך כל היכא דחדא מינייהו לא הוי דין עונש, ליכא בזה דין קלב"מ, אולם לקמן (גז) איתא להדיא דצמיחה ומלקות מודה רבי מאיר, ולא פליג אלא צמלקות וממון, ולמשנ"ת ע"כ צריך לומר דמלקות נמי חשיבי עונש.

כמה דרכים צביאור הדברים, ויש המצארים דיסוד החילוק דחיוב מיתה הוי חיוב עונש, משא"כ חיוב מלקות ביסודו אינו דין עונש, אלא הוי מדיני כפיית האיסור ואכמ"ל.

ומעתה יש לבאר, דכיון דלרבי מאיר ליכא קרא לקלב"מ צמלקות וממון, א"כ לא אשכחן דין קלב"מ אלא צמיחה דהוי עונש,

בענין מכנסת שטר חוב לבעלה

קנין גמור שלא יוכל המוכר למחול בו והיינו דהמכירה אינה אלא על זכות הגזביינא אך לא על עגס החוב, ולהכי נהי דמאי למיגזבי, אך אכתי מני המלוה למוחלו, ויעוין עוד בראצ"ד (ה' מכירה ט) דציאר וז"ל מפני שהלוה אומר ללוקה אני לא שעבדתי לך את עגמי לפיכך אם כתב לו בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך אינו יכול למחול משמכר שטר חובו עכ"ל.

ולדרכים אלו נראה לצאר הא דאמרין דמכנסת שטר לצעלה אין יכולה למחול הואיל וידו כידה, דהנה צריע פירקין (פג א) פרכי אפילו נשואה גמי (ליהי סילוק) אמר אציי נשואה ידו כידה רצא אמר ידו עדיפא מידה נפקא מינה לשומרת יצם, ויעוין צרי"ף טס דציאר וז"ל אציי אמר נשואה ידו כידה רצא אמר ידו עדיפא מידה ונפקא מינה לשומרת יצם שאם מתה נכסיה לצעלה ואם מתה הצעלה והניח אשתו שומרת יצם כל הנכסים שנפלו לה צחי צעלה לא נתרוקנה בהן הרשות לעצמה אלא עדיין רשות צעלה עמה שהרי יש לה ליצמה בהן רשות מחמת צעלה וידו עדיפא מידה עכ"ל, וציאר הרשב"א לעיל צפרק האשה שנפלו (פג) כוונת הרי"ף וז"ל נראה שכך הוא מפרשה קסצר אציי ידו של צעל כידה ורשות שניהם שזה צהם צין מחיים צין לאחר מיתה וכשם שאם מתה היא נתרוקן כל זכותה לצעלה כך כשמת הוא נתרוקן כל זכותו צאות נכסים לאשה ושלה הן

אמר שמואל המוכר שטר חוב לחצירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל צמכנסת שטר חוב לצעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו כידה, ולריך ציאר גדר האי דינא דידו כידה, ומה צכך דמה"ט לא מליא למחול, ויעוין צריטצ"א.

והנה צעיקר עעמא דהמוכר שטר חוב לחצירו וחזר ומחלו מחול, שיעת הרי"י צתום' והרי"ף והרמב"ם (פ"ו ממכירה ה"ג) דהיינו עעמא משום דמכירת שטרות דרצונן, אך הראשונים הציאו צשם ר"ת דמכירת שטרות דאורייתא, אלא דלא שייכא מכירה אלא על שיעצוד הנכסים, אך שיעצוד הגוף אכתי הוי של המלוה, ולהכי מני למימחל לשיעצוד הגוף וממילא פקע שיעצוד הנכסים, דכל דליכא ליה ליכא ערב.

ויעוין צפסקי הרי"ד (תום' רי"ד) דציאר וז"ל יכול למחול לו מפני שאינו יכול להקנותו המנה שאינו צעינו, דמלוה להולאה ניתנה ואין הקנין חל אלא צדצר שהוא צעין ולא צדצר שאינו צעין, ומפני זה הטעם זה יכול למחול לו שלא קנה הלוקה גוף המנה אלא זכות נתן לו שיוכל לתוצעו, וכיון שקדם זה ומחל לו צעלה זכותו בו וכל טעם הדצר הוא מפני שאין המתנה צעין ולא קנאו הלוקה קנין גמור כדפרישית, ומיכה כל זמן שלא מחלו יכול הלוקה לגבות ממנו ולא מני למימר ליה לאו צעל דצרים דידי את, לא יהא אלא כדאדרכתא יהביה ניהליה דמני למיתצעה, אצל לא קנאו

ומעתה מצואר הא דאמרינן הכא דכיון דבעל ידו כידה אינה יכולה למחול, דהא דל"ש הקנאה על גוף החוב היינו דוקא דדרך הקנאה, דחוב אינו דבר הנקנה כיון דאינו בעין [או משום דל"ש ציה מעשה קנין וכדציאר בחידושי רבינו חיים הלוי (פכ"ז ממכירה)] אך הכא הרי אין זו עשיית הקנאה בחוב עצמו כלל, אלא דנעשים כאיש אחד, ועי"ז ידו כידה ממילא נכנסים, ולהכי ציה ליכא חסרון דמכירת שערות, ולא מליא למחול.

וז"ל הרי"ף בסוגין ועעמא דהמכנסת שער חוב דאינה יכולה למחול הא קא פריש לה בהדיא מפני שידו כידה דכי היכי דאיכו לא מלי מחיל משום דילה הס הכי נמי איבה לא מליא מחלה משום דיליה דכדיליה דמי דאין קנין לאשה בלא בעלה עכ"ל, ונראה כוונתו כנ"ל, דגדר זכות הבעל באשתו היינו דחשיבי כאיש אחד וכבעלים אחד, וממילא אין האחד יכול למחול בלא חצירו, דכל אחד אינו אלא מקנת בעלים [ואין זה כשותפות לכלל אחד איכא מחלה שאינו מסוים, אלא תרוייבו חשיבי כחדא בעלים בכל, ומעי"ז ביארו האחרו' בשיטת הרשב"ם (ב"ב קכו ב) דלכו"ע אין לפשוט קודם חלוקה, וביארו האחרו' דתפוסת הבית לא חשיבא כשותפות, אלא כולבו חשיבי כחדא בעלים ואכמ"ל] ויעוין עוד בשעמ"ק בשם תר"י.

הילכך יורשיה יורשין אותה לגמרי לדעת צ"ה, וצ"ש סברי דכיון דמחיים ידו כידה אף לאחר מיתה במקום יבם כיון דיבם במקום אח קאי מספקא לן יבם אי ירית או לא ירית הלכך יחלוקו, ורצא אמר אי כשנפלו לה תחתיו דבעל כ"ע לא פליגי דידו עדיפא מידה לענין זה שאלו מתה היא צהיו נחרוקן כל הזכות לבעל והוא יורש את כולו, וכשמת הוא אף על פי שאין יורשיו יורשין אותה מן הדין היכא דאיכא יבם מיהא לא נחרוקן הזכות לעלמה אלא יד היבם כיד אחיו ונוטל את כולו וצדבר זה ידו עדיפא מידה, וקוי"ל כרצא עכ"ל.

ונחבאר לעיל דגדר זכות הבעל בנכסי אשתו היינו דחשיבי תרוייבו כבעלים אחד, ולהכי כשמת האחד נחרוקנה הזכות לשני, וצפרק יש נוחלין (קל"ב ב) ילמדנו רבינו לוותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי או יורש הוי לוקח הוי כו' אמר רב אשי בעל שויהו רבנן כיוורש ושוייהו רבנן כלוקח והיכא דעבא ליה עבדו ליה כו', ויעוין שם בראשונים דחשיבי יורש אף מחיים, ול"צ מאי שייכא ירושה מחיים, אלא ביאור הדברים כנ"ל, דגדר זכות הבעל אינה כעין מקח דנכסי האשה נכנסים לרשותו, אלא דנעשים כאיש אחד וכבעלים אחד, והוא כעין ירושה, דצפשוטו גדר ירושה דהיורש קאי בחריקיה דמורישו [ומה"ע איכא מ"ד (ב"ב קיא ב) דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ואכמ"ל].

בענין הכשר בשחיטה

מדרבנן כו' לר"ש זן לקיש נמי עשאוהו כהכשר מים אמר ליה אטו ר' שמעון זן לקיש לתלות קמיצטיא ליה כי קא מיצטיא ליה לשרוף מכלל דחיבת הקדש דאורייתא, ויעוין ברש"י שם דפירש הא דפרכי' מצולר לגת וז"ל שמאי אומר הוכשר דאע"ג דלא ניחא ליה במשקה היולא מהם דהא לאיצוד אזלי גזרינן לה ציליאות שבת שמא יצטרנו צקופות מזופפות, ובהא דאמר'י הא לאו אוכל הבא במים הוא פירש רש"י דהא צבאי משקה לא ניחא ליה, ול"צ יסוד הגידון צזה, ומאי מדמי כל הכן להדדי, ויעוין בתוס' הרא"ש ובמשנת ר' אהרן עהרות (פכ"ז סק"ה).

והנה מדברי רש"י מצוהר דגזירה דצולר לגת הוכשר אינה אלא צגוונא דילא מהן משקה אלא דלא ניחא ליה, אולם הרמב"ם (פ"א מעומאת אוכלין ה"א) כתב וז"ל הצולר ענינים למכור בשוק או לייבשן לא הוכשרו לטומאה עד שיפלו עליהן משקין לרנונו כשאר האוכלין, אבל הצולר לדרוך הוכשר לטומאה ואף על פי שלא נפלו משקין על הצולר כלל ואם נגעו בו עומאה נטמא, ודבר זה גזירה מדברי סופרים כו' עכ"ל, ומצוהר דהצולר לגת הוכשר אף בלא משקה כלל.

ולבאורה לפ"ז היה נראה דגדר דינא דצולר לגת הוכשר הוי דומיא דהכשר בשחיטה, דצלירה ושחיטה תרוויבה הוי מעשה המכשיר לאכילה ולהכי מהנו לדין הכשר, ונידון הגמ' בכל הכשר שאינו ע"י מים האם

השוחט צהמה חיה ועוף ולא ילא מהן דם כשרים ונאכלין צידים מסואצות לפי שלא הוכשרו צדם ר' שמעון אומר הוכשרו בשחיטה, והנה בגדר דין הכשר בשחיטה פירש רש"י וז"ל מגו דשריא שחיטה להך צשר מידי אבר מן החי משויא ליה נמי אוכלא לגבי טומאה, ונראה דרש"י אזיל לטעמיה, אך שטיטת הרמב"ם נראה ציאור אחר צזה.

דהנה לקמן (לו א) צעי ר"ש זן לקיש לריד של מנחות מונין צו ראשון ושני או אין מונין צו ראשון ושני כי מהניא חצת הקדש לאפסולי גופיה למימנא ציה ראשון ושני לא או דלמא לא שנה א"ר אלעזר ת"ש מכל האוכל אשר יאכל וגו' אוכל הבא במים הוכשר אוכל שאינו צא במים לא הוכשר אטו רבי שמעון זן לקיש לית ליה אוכל הבא במים רבי שמעון זן לקיש הכי קמיצטיא ליה חצת הקדש כאוכל הבא במים דמי או לא רבי אלעזר נמי מיתורי קראי קאמר מכדי כתיב וכי יותן מים על זרע מכל האוכל אשר יאכל למה לי לאו למטועי חיצת הקדש לא חד צטומאת מת וחד צטומאת שרץ ולריכי כו' מתיב רב יוסף רבי שמעון אומר הוכשרו בשחיטה הוכשרו ואפילו למימני צהו ראשון ושני אמאי והא לאו אוכל הבא במים הוא א"ל אציי עשאוהו כהכשר מים מדרבנן, אמר רבי זירא ת"ש הצולר לגת שמאי אומר הוכשר הלל אומר לא הוכשר ושתיק ליה הלל לשמאי אמאי והא לאו אוכל הבא במים הוא אמר ליה אציי עשאוהו כהכשר מים

והנה הערל"ג (עש) הקשה לדידיה מהכשר
 כדס השחיטה דמשמע דסגי בהכשר
 במקלתו, וע' בקרית ספר (פ"ג מט"ו"א) שכ' וז"ל
 וכיון שיצא הדם דרך כל הצער בשחיטה
 הוכשר כל הצער עכ"ל ויעוין בתפארת יעקב
 לקמן צפרק העור והרוטב (קכט א) וז"ל כל
 שיצא דם בשחיטה ממילא נתעורר כל הדם
 שצצהמה ע"י שחיטה והוי כדס שחיטה
 ומכשיר וז"ל.

אולם הנה לשון הרמב"ם (פ"ג מטומאת אוכלין
 ה"ז) השוחט צבחה חיב ועוף הוכשר
 "כל הצשר" כדס שיצא בשחיטה, לפיכך אם לא
 יצא מהן דם בשחיטה הרי "כל צשרן" לריך
 הכשר ככל האוכלין שלא הוכשרו עכ"ל, וכבר
 עמדו מדנקט הוכשר "כל" הצשר משמע
 לכאורה דדוקא הכא גצי דם שחיטה מהני
 להכשיר כל הצשר וכן משמע מסוף לשונו הרי
 "כל" צשרן לריך הכשר.

ומבארים צזה די"ל דתרי דיני איתנייהו
 בהכשר, אשווי אוכלא ודין בקצלת
 העומאה [וכ"כ צס' משנת יעבן יו"ד (ס"ג לט)
 וצד קודש (ח"א ס"ג ע"ג)] ולענין אשווי אוכלא
 צעינן שיצבל כולו צמים אך צזה מודו חכמים

מונין צו ראשון ושני או לא, וצזה מדמי הכשר
 בשחיטה והכשר צצירה לחיבת הקודש
 [ויעוין עוד צחידושי הרמב"ן ע"ס].

והנה צעיקר גדר דין הכשר אוכלין, האריכו
 האחרו' לדון האם יסודו משום אשווי
 אוכלא, או דהוי דין בקצלת העומאה,
 ולכאורה מהא דצבר ר"ש דשחיטה מכשרת
 משמע דיסוד הדין אינו אלא לאשווי אוכלא.

והנה צדין הכשר צפשוטו סגי דיצואו משקין
 על מקלת האוכל ויעוין בהגר"א (ח"א
 ס"י קנח ס"ד) דהוכיח כן מדין הכשר כדס שחיטה
 יעו"ש, אולם הערוך לנר (כריתות עו צ) דקדק
 מלשון הרמב"ם (פ"א מט"ו"א ה"א) כל אוכל כו'
 אינו מקבל עומאה עד שיצבל תחילה צאחד
 משצטה משקין, דמשמע לריך שיצבל האוכל
 רוצו או כולו, וצעיקר הדקדוק צבר העירו
 ד"יצבל" צג' הר"מ היינו יתלחה כדמוכח
 ברמב"ם (פ"ג ממאכ"א ה"ב) לענין יו"ג [וצעיקר
 הנידון יש להאריך עוד מכמה דוכתו, ויעוין
 בתפארת יעקב צר"פ העור והרוטב (ק"ח צ)
 דלידד דכשהוכשר מקלתו אין מקבל עומאה
 אלא אם נגעה העומאה צמקום שהוכשר
 ואכמ"ל].

*** ויש** להבסוק דהרי איכא תרי קראי להכשר (ויקרא פ"א ע"ד) "מכל האכל אשר יאכל אשר יצוא עליו מים יעמא" (עש
 פ"ה) "וכי יתן מים על זרע ונפל מנצלתו עליו", והנה מקרא דאוכל אשר יאכל דרשי דיני אוכל לקצ"ע, כצ"ה
 לעמא דאחרים דהוא שיעור צאוכל וכדציאר צאשר לשלמה (ח"ג ס"א) יעו"ש וכן דרשי דצעינן אוכל הראוי לאכילה וכדממעט
 צתו"כ (ריש פרק ט) אשר יאכל פרע לאוכל סרות, וכן ר"ש ממעט אוכל שאי אהי יכול להאכילו לאחרים (מנחות ק"ג א) ויש לומר
 דגם דין הכשר שנאמר צהך קרא הוא תנאי צשם אוכל, ואידך קרא "וכי יתן מים על זרע ונפל מנצלתו עליו" שנסמך דין
 הכשר למגע העומאה י"ל דהוא דין צמגע אך צג' רש"י עה"ת היי מדוקדק קת איפכא, דצפסוק לד' שאין אוכל מוכשר
 ומתוקן לקבל עומאה עד שיצאו עליו מים, וצפ' לז' כ' שלא הוכשר ונתקן לקרות אוכל לקצ"ט, ויש לצאר עפ"ז ה
 ד' צסוגין דקרא קמא הוא דמייאר למעטי חיבת הקודש שאין מונין צו ראשון ושני, וכן נתיבה על הפירות לרצון ולפי מקרא

אלא לענין דיהא זכח האוכל אף לעמא אחרים, אף לענין עומאת עלמו סגי דחייל עליה שם אוכל [וע' מקד"ד (פ"י ל"א ס"ג) שנסתפק בהא דאין מונין האם הוי כרביעי או דלא חשיב עמא כלל כלפי אחרים ונפק"מ אי פוסל חטאת] וזהו דדימתה הגמ' להכשר בשחיטה וצצירה דגמי לית זבו אלא אשווי אוכלא [ומשמע בגמ' דמדרבנן ודאי דמונין ראשון ושני דומיא דשחיטה וצצירה ולא מיבעיא ליה לר"ל אלא לשרוף, ויש לבאר דמדרבנן ודאי סגי בדין אשווי אוכלא לחוד, דמדרבנן עשאוהו כהכשר מים].

ויעוין בחידושי הרמב"ן (לק' ל"ב א) בשם ר"ת דצביא דר"ל אי מונין צהב"ק ראשון ושני היינו דוקא צאוכל שלא הוכשר ובעלים ולצונה שלא הוכשרו אף עלים ולצונה שהוכשרו ודאי מונין צהם ראשון ושני, ול"צ עוצא דמאי שנא וכן השיג הרמב"ן שם וז"ל ולא מחוור לי שאפי' בהכשר מים עלים ולצונה כיון דלאו אוכלא נינהו לא מנינן צבו ראשון

לר"ש דמתקיים ע"י השחיטה, ורק דאיכא דין נוסף לקצ"ט וזזה סגי במקלח דומיא דמגע עומאה דסגי במקלח, ולהכי צעינן גס דם שחיטה, ור"ש לכאוי יש לומר דס"ל דליכא אלא דין לאשווי אוכלא [ויעוין צהום' (לקמן ע"ג ז) דהכשר בשחיטה לר"ש אינו אלא מדרבנן כדאמרי' בגמ' עשאוהו כהכשר מים מדרבנן, ויש לומר דמודה ר"ש דמדאורייתא צעי' להכין תרי דיני אלא דס"ל דהחמירו מדרבנן אף במקום הכשר לאשווי אוכלא לחוד].

ומעצה יש לבאר הא דמדמי בגמ' הכשר בשחיטה והכשר בצצירה להכשר דחיבת הקודש, דהא צפשוטו חיבת הקודש לא מהניא אלא לאשווי אוכלא וכל' הגמ' (בסוגין ובמנחות ק"א א) דחיבת הקודש משויא אוכלא [וצפשוטו היינו משום אכילת מזבח] וצביא דר"ל היא במקום דליכא אלא אשווי אוכלא, האם נתרצה אף לעמא אחרים או דלא נתרצה אלא לעומאת עלמו, דיש לומר דהא דהלריכה תורה גמי דין הכשר להעצרת העומאה אינו

ד"כ"י יתן, ועוד דצקרא קמא כתיב "ועמא" ודרשי' (ע' פסחים י"א א) יעמא יעמא אחרים, וזזה נחמטע חיבת הקודש כיון דלא צא צמים, ואילו צאידיך קרא כתיב "עמא הוא לכם" דמיירי בעומאת עלמו, דשם אוכל צעינן אף לעומאת עלמו.

ויעוין צהורת כהנים אקרא ד"וכי יתן מים" (שמיני פ"ק י"א ה"ו) אין לי אלא אחר הכשר מים מנין לעשות שאר המשקין כמים ודין הוא מה אם כלי חרס הקל עשה צו שאר משקין כמים השרץ החמור אינו דין כו' או כלך לדרך זו חמור כלי חרס שהוא מעמא מאוירי ת"ל מים מה מים האמור למעלה כו', ומצוה דס"ד לחלק בין עומאה מגע לעומאת אויר לענין שאר משקין ונראה מזה דהוא דין בהעצרת העומאה וכדדקדקו האחרו', אף עדיין ל"צ לכאורה דמהיכי חיתי לחדש דאיכא תרי גוויי הכשר ע"י מים וע"י שאר משקין ולחלק ציניכהם אחר דגלי קרא דאף שאר משקין מועילים להכשר ויעוין צהום' (פסחים ע"א ד"ה חז) גבי מת ושרץ דכיון דגלי לן קרא צחד מינייהו דליכא חילוק בין תלושין למחוצרין ה"ב צאידיך.

ולמשנת יש לומר, דס"ד דהכשר ע"י שאר משקין אינו מועיל אלא לאשווי אוכלא דנאמר בקרא ד"אשר יצא עליו מים" וכ"ל ולא לדין בהעצרת העומאה אלא דבעומאת אויר דאינה ע"י מגע א"צ כלל דין הכשר להעצרת העומאה, ואחר דילפי' מקרא דגם בדין העצרת העומאה מועילים שאר משקין, שז נקטי' דגם בעומאת אויר צעינן הכשר להעצרת העומאה.

ובקצות החושן (סי' תו סק"א) תמה צה"א דאמרינן (לו ז) כגון שהיתה לו פרה של זבחי שלמים והעבירה בנחל שחטה ועדיין משקה טופח עליה, והא שיעת הרמז"ס (פ"ג מטומאת אוכלין ה"א) דלדין הכשר צעינן דינתנו המשקין על הפירות צרלון הצעלים, והא קדשים לית להו צעלים, ולמשנ"ת יש ליישב, דהנה צפשוטו הא דצעינן רלון צעלים דוקא היינו משום דדין הכשר לאשוויי אוכלא [דומיא דמחשבה לאכילה ומחשבה דכלים] וא"כ צפרת קדשים דאיכא אשוויי אוכלא ע"י השחיטה אי"ל אלא הכשר לדין קצ"ע וצזה לא צעינן רלון צעלים ויל"ד [ונתבאר במקר"א].

ושני, דכי מהניא חיבת הקדש לפסולא דגופיה אצל מימנא זיה ראשון ושני לא, שכל שלא נטמא אלא בחיבת הקדש צין בלא הכשר מים צין בהכשר מים קא מיבעיא ליה לריש לקיש דאין מונין צו ראשון ושני עכ"ל ול"צ דעת רבנו תם, אך למשנ"ת מצואר היעב, דיסוד צעיא דריש לקיש משום דחיבת הקודש מועלת רק לדין הכשר דאשוויי אוכלא ולא לדין הכשר דהעצרת הטומאה, אך היכא דאיכא נמי הכשר מים, הרי ליכא חסרון צדין הכשר דהעצרת הטומאה, וכלפי דין הכשר דאשוויי אוכלא ודאי דמהניא חיבת הקודש אף למימני ראשון ושני.